

BRASSAI SÁMUEL ALSÓ-SZT.-MIHÁLYFALVI PAP LE-
VELEI SEBES PÁL TOROCZKÓI ISK. IGAZGATÓHOZ

1830—1836.

VII.

Tisztelt Rector Ur!

Írásom most is azon kezdem el a Fiam Geografiáját megvévén 48 xr. Tilsch Urtol, tanítsa Tanítványinak; mikor Kolosvárra vagy Tordára mennek, akkor fogják észre venni hol vagynak ök, 's hol mások. Az Ur a' fiam Geografiáját még csak képzelni sem tudja — ugy az ajánlott új Arithmeticát. Nem kell elmaradni, hanem ha lehet másokat meg kell előzni. Itt már emlitem az Énekes könyvet — ugy tapasztalám, hogy az Ur még nem tudja hogy nem vagyunk abba az állapotba, hogy egy új Énekes könyvet tudjunk ki adni — e' nem nagyítás, nem magavetés, hanem valóságos Igasság. Az Ur ezen csudálkozik azon okból, hogy más nem mondja ezt, hanem egyéb nem tudom mivel hizelkedik magának. Én örvendek hogy másoktól ebben különbözöm; de azonban sajnálam hogy mások külfömben értenek 's éreznek mint én.

Nekem a' Morálra nézve 4. Régulám van:

1. Féljed az Istent mint Montesquieu — cselekedj jot igasságot mint Lafajette, senkitől se tar's.

2. Ély becsületesen, igyál rendesen, egészséges léssesz.

3. Fiam Thimothé tartsd tisztán magadat.

4. Ugy tselekedjél, hogy ha a' tselekedeten valaki rajta kapna magadat meg nem szégyenlenéd.

5-dik. A' Gyanakodásra leg kisebb alkalmatosságot se adj.

Ugy hát Montesquieut meg fogja é szerezni — én ajánlom, nem tsak Önnek hanem Társainak is.

Gyanakszom, hogy esméretes volna Kolmárral, ilyen nintsen több a' ki a Theologiát predikatziokban oly szépen adta volna elő. Diószegitől is szépek vagynak — Vagyon Kolmártól egy munka . . .
. — de a' nem elégitett ki, sokszor fogtam ezen Textushoz de félbe kellett hagynom, szeretnék csak egyet olvasni, a' ki képzelődésem gyámolitaná sőt ki elégitené —* mert a' Textus nagyon szép tsak bibis —

A' Modja követésére egy más Ház kívántatnék — már Toroczkon a' Leányok oskolájában is sikerrel lehetne folytatni — egy olyan által a' kinek ahoz kedve, hajlandósága volna.

A Toroczkoí Olvaso Társasággal ismértesse meg a' Szükségben segítő Könyvet, és Seiler prot. olvasokönyvét. H . nak boldog Estvéljét — Teschedik Francia országban tett utazását ugyan Teschedik: Mi egy m. országi Ember 's mi lehetne belölle, a' mostani ki jött két rendbéli Americát — Szöllösit, a' Különtzöt 's több efféléket — Honnan kapják a' Stadium, Bal-itéleteket? Még ugyé a Niemeyert sem szerzé meg? A' maga Nemében még eddig tsak ezen egy vagyon, olvassa meg csak a' Thot Homiletikáját 's meg látja ott mit mond a Niemeyerről. — Ujban ajánlom Niemeyert annyival is inkább, hogy az Urral meg ismertessem: más a' Tanito más a' Nevelő, mű tsak Tanitok vagyunk, a' Nevelő az a' kinek a' Gyermekek KI bmlása előtt, gyakorta a száraz Dajkai kéz között még, ugy bizatik a' kezére hogy még az Árnyék széken is vele van, mig Nevelője gondviselője keze alatt van. soha magára nem hagyatik. Illyen egyedül a' Szalzmán nevelő intézete Gotha mellett.

A Kresznerics Lexiconját az Iskola számára ugyan meg szerzte-e? ezt a meg becsülhetetlen munkát kár meg nem szerezni.

Az Urnak Academizans Kriza tudom ir Levelet, írja meg nékie, hogy Német országot addig oia ne hadja, mig a' Szalzmán institumába bár egy Holnapot ne töltsen. Nevit, emlékezetit ott hagyni mely ditsőséges lészen, hát még az ott Nevelőknek emlékezeteket utazo könyvében írva birni, mely gyönyörködtető emlékezet — Hát a' Pesten nem régeben ki jött Gráduált az Ecclésiának meg szerzte-é? kár meg szerzését el-mulatni, ugy is tudom más Unitária Ecclésia meg nem szerzi.

Irt a' Társalkodoba a' fiam is talám két rendben is, de irt Professor Koronka Ur is a' pedanteriáról — ugyan kérem küldje le nekünk, hogy olvashassuk meg, leg ottan vissza' küldjük — mert betegségem akadályul lön hogy a' Hirmondot meg ne indíthatnok. Illyen a' Fatum.

Most a' fiam ismét ir egy könyvetskét — alig várom hogy meg érhessem 's még láthassam ki jövetelit, vagy bár ki hirdetésit. Az én ítéletem szerint a' Vasárnapi Ujság meg érdemlené, hogy minden Minister vegyen; de minden Ecclésia jártatná, hogy maradna meg — ezt minden Ecclésiában lévő Minister véghez vihetné a' nélkül hogy az Ecclésiának xfr kárt okozna. De szinte ugy tapasztalom hogy ma tsak a' Pipa a' fő dolog, a' ki nem olyan ne vegye magára — igaz; de ubi res testimonia adsunt non opus Verbis. De még van egy -- hanem én erről halgatok kinekkinék Itéletére bizom sat. sat. Az Ur rajzot tanit; de van-é ut mutato könyvek? Van modja hozassa meg ezen könyvet: Hadaly ars delineandi coloribusque localibus aedes adumbrand. — egy Tanitonak nagyon hasznos volna. Ismét: Rieger Architectura Civilis s az — inventis addimus. Igy az Iffiak belé kapnának melynek idővel valóságos hasznát vennék. Ezt az Ur még sohasem hallotta — de kár hogy a Professorok

számában a' földmérést tanulok 's tudok is nem vétetnek fel — ekkor nyilnának fel az Iffiak szemei — de hogy ilyen Professorok légyenek arra leg alább is 5 esztendeig valo huzomos Tanulás kívántatnék, ezt egy Nemes Iffiu a' kinek jóságbéli jövedelme is volna ki állhatná, de másoknak e végre segítségül lenni pénz vesztegetésnek tetszenék — ignoti nulla cupido. Még is ugy tapasztalom, hogy talám még egy Iffiu sintsen a' ki a' rajz Iskolát gyakorolná — ugy van az ilyen talám máig is idő vesztegetőnek tartatik — Légyenek jo egészségben továbbra is szives tisztelet mellett kívánja

alázatossa

BRASSAI.

29-a Febr. 1836. Sz.-Mihályfalván.

Az olyan a' jo Atyafi jo Hazafi jo Ember Barát mint Körösi a V.-Ujság 99-ik száma szerint. Sok érzéketlen Gazdag tanulhatna belőle — Ugy-é?

Csak azért írék hogy serkentsem 's a' gondolkodásra alkalmazhatosságot adjak, de irtam hogy magam felejthessem 'sat. Ewaldot, OKordit a' Rák könyvetskét, Döbrentei Olvaso könyvét ki felejtém, azért ide tevém. A Rák könyvetskét látom olvassák ugyan néme-lyek de nem értik — ezt tapasztalásból íram.

PÁRISI LEVÉL.

Páris, 1892. május.

(Le Nouveau Testament contient-il des Dogmes? -- Etude par le professeur A. Sabatier. — „Jeunesse“ par C. Wagner, I. vol. in 12. Paris, lib.Fischbacher.)

Szerkesztő Ur!

A szomorúság és bánat, melyet atyám halála okozott, nem engedte, hogy a multkori füzet számára irjak. Azt ígértem volt, hogy Sabatier egy munkáját fogom ismertetni, melynek czime: „Foglal-e magában az új szövetség dogmákat?” A mit akkor nem tehettem, teszem most. E munka a „Theologiai társaság” ülésén olvastatott fel. Az felelet Godet F. sveizi neuchатели tanárnak, ki ugyanerről a tárgyról egy Lausanneban megjelenő lapban egy hosszú cikksorozatot tett közzé, melyben Dandirant, Astié-t, Sabatier-t, szóval az ugynevezett „új theologiai iskolá”-t hevesen megtámadta. Godet előtt a legkevésbé sem kétséges, hogy az új szövetség dogmákat foglal magában. De cikkeit olvasva, azonnal észre lehet venni, hogy a mit ő „dogmá”-nak nevez, az kevésbé hasonlít ahoz, mit e kifejezés alatt a theologiai nyelvben rendszeren érteni szoktak. Jézus és az apostolok szavait idézve, melyeket ő dogmáknak mond, tényleg ezt írja: „E dogmák meghatározás nélkül s minden dogmatikai formulán kívül való, theologiailag meg nem határozott, nem formulázott dogmák.” Mi egyéb ez szöszaporitásnál, mert, mondja Sabatier: Mi egy meghatározás nélkül való, meg nem határozott dogma? Avagy lehet-e azt egyáltalán dogmának nevezni? A mi Godetnek azt a mondhatni naiv megkülönböztetését illeti, a melyet a bibliai és egyházi dogmák közt teszen, az meg nem állhat. Sabatier azért azt veti szemére, hogy helytelen kifejezéseket használ, s meghatározásaiban nem elég pontos és nem oldja meg a kérdést, melyet feltett. Tárgyaljuk hát a kérdést, mondja, egy kissé több szabadoszággal. „Vizsgáljuk meg először mi a dogma? és másodsor, hogy mi az új szövetség? A felelet aztán magától fog következni.”

I. Mi a dogma? A dogma, mielőtt miént ilyen léteznék, vitatott, változó és szabad tan, és az az egyház meghatározása, mi ezt a szabad tant az egyház tagjaira nézve kötelezővé teszi. Ebből következik, hogy a dogma eszméje nemcsak hogy az összeség vagy az egyház eszméjét magában foglalja, hanem hogy egy dogma alakulásában két alkotó elem van: a tan, melyet a gondolkodás fejt ki és az egyház tekintélye, mely a tant meghatározza és törvényynyé teszi. A hol e két lényeges elem közül az egyik hiányzik, ott nem lehet